

Rybář, Marek: Medzi štátom a spoločnosťou – Politické strany na Slovensku po roku 1989. Bratislava, Marek Rybář, 2011, 160 p.

Érdekes könyv jelent meg Szlovákia politikai pártjairól a közelmúltban. A kötet címe magyarra fordítva: Az állam és a társadalom között – Politikai pártok Szlovákiában 1989 után. Szerzője Marek Rybář, a Comenius Egyetem Politológia Tanszékének oktatója. A könyv részletesen elemzi az egyes pártokat és a pártrendszer egészét. Érdekesnek nem pusztán szakmaisága okán érdekes, hanem mert a szlovákiai pártrendszer ingatagságának okait is keresi. Tehát azt a mindannyiunk által jól ismert jelenséget vizsgálja, hogy miért bukhatnak el és emelkednek fel újabb és újabb pártok oly nagy számban. Nyugat-Európa legtöbb demokráciájában ritkaságnak számít, hogy társadalmilag beágyazott, ismert, a politikai élet szerves részét képező párt kihulljon a törvényhozásból, és eltűnjön az ismeretlenségbe, mint ahogy az is, hogy pár gazdag, befolyásos vagy éppen ismert ember a semmiből varázsoljon be egy új politikai szervezetet a parlamentbe.

A szerző először módszertani szempontjait tárja az olvasó elé. Sorba veszi a politikai pártok jellegével foglalkozó elméleteket, s tisztázza saját álláspontját. Rybář szerint a politikai pártok olyan racionális szereplők, amelyek szavatzatmaximalizálásra törekednek. Arra tehát, hogy minél több választó támogatását szerezzék meg, s általuk megszerezzék, majd megtartsák a politikai hatalmat. A pártszervezet felépítése e racionalitás mentén alakul, s ennek kapcsán születnek különféle szervezeti stratégiák. A szerző szerint ugyanez a racionalitás vezérelte a szlovákiai politikai pártok kialakulását és fejlődését, ennek mentén alakítják ki ideológiájukat és taktikai lépéseiket.

Rybář sorra veszi a fontosabb szlovákiai politikai pártokat, és mozgósítási képességük, választói, szervezeti kereteik, vezetőik stratégiái, valamint elszámoltathatóságuk és a hatalom párton belüli megosztása szerint értékeli őket. A kötet második részében pedig az

államhoz fűződő viszonyuk néhány kérdését boncolgatja; a legfontosabb a pártok állam általi finanszírozásának problémája. A szerző szerint a szlovákiai pártok életében különösen fontos szerepet játszik az állami erőforrásokhoz való hozzáférés. Egyfajta patronázsrendszer kialakításában érdekeltek, amelyben saját jelöltjeiket juttatják a megfelelő pozíciókba, majd közreműködésükkel anyagi erőforrásokhoz jutnak. A hatékony ellenőrzést persze megakadályozzák. A domináns pártok ugyanis ellenérdekeltek, így ha a kisebbek körében megjelenik is a szándék, az marginális marad. A szerző részletesen elemzi az partonás jelenségének számos vetületét, rámutatva, hogyan formálták az állam megfelelő intézményeit erre alkalmassá, és miként vonták ismét pártellenőrzés alá a közigazgatást.

Rybář szerint Szlovákia pártjainak gyengék a társadalomhoz fűződő kapcsolataik, 1989 után az országban kevésbé jellemző a programok mentén folyó politikai verseny, inkább az adott pillanatban érdekesnek tűnő témákat helyezik előtérbe, és számos párt nem társadalmi igény eredményeként jön létre, hanem egy-egy elitcsoport, illetve egyén kezdeményezésére.

Ugyanakkor Szlovákia társadalma is heterogén. Ha a párt szavatzatmaximalizálásra törekvő racionális szervezet, s a szerző így jellemzi, akkor az ország pártjainak szerinte rugalmasan kellett alkalmazkodniuk a társadalmi heterogenitáshoz. Gyakran kell változtatniuk üzeneteiket, hozzáigazítva azokat a változó választói elvárásokhoz, az átalakuló helyzetekhez és választói bázisuk kiszélesítésének aktuális követelményeihez. Mindezek következménye – a szerző gondolatmenete szerint – az ország politikai pártjait jellemző instabilitás.

A kötet számos erénye mellett egy önmagán túlmutató problémával küzd; nevezetesen a politikai pártok leírásának jellegével. Ezeket, mint jeleztük, egyfajta szavatzatmaximalizáló szervezetekként jellemzi. Ez a megállapítás bizonyos értelemben nyilvánvalóan helyes, hiszen minden politikai párt a lehető legtöbb szavatzat megszerzésére törekszik minden egyes választáson. Korlátokat akkor szab ez a látásmód, ha csak e leíró jellemzés alapján

minősítjük az egyes pártokat. Ebben az esetben ugyanis abba a hibába eshetünk, hogy a szavazatmaximalizálást tartjuk a pártok elsőrendű, sőt egyetlen értelmének. Rajta keresztül ugyanis a hatalomhoz jutunk, s ahhoz a következtetéshez, hogy a politikai párt értelme a hatalom megszerzése és megtartása. A többi pusztán technikai, illetve taktikai kérdés.

Egy másféle kép megalkotásához azonban értékelemzésre volna szükség. Azt kellene megvizsgálni, miként viszonyulnak a politikai élet egyes alapértékeihez. Az efféle analízis persze némi kockázattal jár, hiszen a kutatónak tisztázni kell, mely értékeket tart helyesnek, és melyekkel vitázik. Ám az értékelemző nézőpont megkerülése egyben annak a szempontnak a figyelmen kívül hagyását is jelenti, hogy a választók értékrendje szerepet játszik politikai döntéseikben. Tehát nemcsak pillanatnyi elvárásaik alapján lehet őket megítélni, hanem abból a szempontból is, hogy pillanatnyi elvárásaik milyen szélesebb értékrendbe ágyazódnak. Ebben az esetben azonban már a politikát érintő filozófiai szempontoknak is meg kellene jelenniük az elemzésben. Még hozzá mind az empirikusan vizsgált választói preferenciák vizsgálatánál, mind pedig a pártok programjainak, vezetőik állásfoglalásainak és döntéseinek elemzésénél. Egyszerűen le kellene írni egészen azokig a normatív alapokig, amelyek segítségével képet alkotnak a politika lényegéről. Akkor is, ha sokaknál arra az eredményre jutunk, hogy az önérdeket tartják annak. Lássuk, mi az igazság. De amiatt is, hogy megvizsgálhassuk a többit.

Öllös László

Eiler Ferenc: Németek, helyi társadalom, és hatalom. Harta, 1920–1989. H. n., Argumentum, 2011, 221 p.

A Duna és az Ipoly bal oldalán élő magyarság mindennapi életének egyik alapvető befolyásoló tényezője a kisebbségi lét. Ki jobban, ki kevésbé, de valamilyen mértékben átérzi, átéli ennek súlyát és hatását. Az átlagos szlovákiai magyar tisztában van azzal, hogy legalább még három nemzetrészt él hasonló viszonyok

között. Arról is vannak ismeretei, hogy a történeti Magyarország nem volt nemzetállam, sőt arányát tekintve több nemzetiségi lakosa volt, mint a mai Szlovákiának, illetve hogy ezek az emberek mai lakhelyüket a törökudulás után bekövetkező jelentős be- és áttelepülés során foglalták el. Természetesen tud a németekről is, de sokkal inkább egy-egy vidékhez köti őket. A Felvidéken ilyenek voltak a szászok vagy a szintén ezen a néven ismert erdélyi németek. Az átlagos szlovákiai magyar hallott a bánásgyi németeségről is. Azt, hogy Magyarország számos vidékén is jelentős számú német élt, már kevesebben tudják. Ez részben abból is adódik, hogy saját helyzetének javítását békésen kívánja megoldani, és általában sikeres nyugat-európai példákat keres, nyugat-európai kisebbségek jogait és történetét tanulmányozza. Közép-Európa nem magyar nemzetiségei gondját-baját kevésbé tartja számon.

A hartai németek sorsa egy szlovákiai magyar előtt bizonyára ismeretlen. Ez tulajdonképpen érthető, hiszen egy olyan községről van szó, amelyhez nem köthető történelmi esemény, és lakhelyükön ők maguk is szigeteket képeznek a magyar többség között. A könyv egy fontos ponton mégis érinti a szlovákiai magyarságot. A háború utáni lakosságcserékben a Hartáról távozó németek helyébe részben csehszlovákiai magyarokat telepítettek.

Habár a könyv alcíme alapján a hartai németek sorsát csak Trianon és a '89-es rendszerváltás közötti időszakban kellene nyomon követni, néhány oldalon megismerjük az idetelepülésük történetét, és olvashatunk a 19. század utolsó harmadának időszakáról is. A munka négy nagyobb részre tagozódik: a két világháború közti korszakra; a második világháborút megelőző nemzeti öntudatosodást elindító időszakra, amely a háborús évekkel van egybekötve; a világháborút követő megpróbáltatások és a kitelepítéseket leíró részre; végül a szocializmus időszakára. A kötetet egy harminc oldalas kiegészítő dokumentumcsomag egészíti ki.

A szerző az Előszóban maga is bevallja, hogy valamelyest érintett a könyv témájában, mivel a szomszédos településről származik. Ez az „érzelmi többlet” mindvégig érezhető, de az

is tény, hogy egyáltalán nem megy az objektívítás rovására.

Eiler Ferenc egy jól megírt könyvet tett le az asztalra. A szöveg olvasmányos, tudományos szempontból pedig kifogástalan. A szakirodalmi válogatás igazán reprezentatív. Annak ellenére, hogy csak egy kis közösség sorsát meséli el, mégis érdekes lehet a szélesebb, esetleg hasonló sorsú olvasóközönség számára is. A könyvet okkal nevezhetjük akár egy sok általános megállapítást közlő szociográfiai esettanulmánynak is.

Hogy mi található a könyvben, nem szükséges felsorolni, ugyanis minden, amit egy szociográfia munkának tartalmaznia kell. Amit érdemes kiemelni az az, hogy Eiler Ferencnek igazán remekül sikerült megfognia a változást, miként alakult át a hartaiak identitása, pontosabban hogy a 20. század folyamán hogyan kerültek szembe a modern nemzetállam határozott nemzetiességi hovatartozás megvallására kényszerítő és azt szigorúan nyilvántartó hatalmával. A bevezetőben megtudjuk, hogy a hartaiak abban az időszakban kerültek át a francia határhoz közeli német vidékekről Magyarországra, amikor még nem indult be a nemzeti öntudatosodás. A 19. század második felében német anyanyelvüként aztán magukat is a magyar nemzet tagjának kezdték vallani. A világháborúk közötti évtizedek népszámlálásai komoly identitás zavart okoztak számukra, magukat német anyanyelvű magyarként próbálták meg meghatározni. A kötelező magyar nyelvű iskolai oktatás ellen akkor még egy emberként tiltakoztak, ellenben nem egyöntetű lelkesedés kísérte a magyarországi német népművelődési egyleti tagságot. A 40-es években még kevesebben léptek be, illetve lettek aktív tagjai a Volksbundnak. E társaságokra inkább mint nemzetiességet megtartó, nem pedig mint politikai szervezetekre tekintettek. A második világháború újabb kihívást jelentett önmeghatározásukra, amikor katonaként Németország is igényt formált rájuk. Sokuk számára nagy csapást jelentett, hogy a háború után a magyar állam németként kollektív bűnösöknek bélyegezte őket (egy újabb hasonlóság a csehszlovákiai magyarsággal). A kitelepítések már nem csupán komoly világnézeti és identitásbeli

problémákat okoztak, hanem nem egy alkalommal tragédiába torkolltak. Végül láthatjuk, hogy a szocializmus alatt a már megfogyatkozott és egyre csökkenő létszámú németesség miként próbált meg élni a lassan bővülő kulturális lehetőségekkel. Az egyik legfontosabb identitásmegőrző lehetőség a saját tsz megalakítása volt, amely idővel persze szintén magyarrá vált. Minden időszak alatt végigvonul a német hartaiakat összekötő lutheránus egyház szerepe.

Amint az fentebb említettük, a szerző szeretettel ír a falu lakosairól. Egyik ilyen példa lehetne a hartaiak híres munkabírásának és takarékoskodásának a taglalása (31–32. p.), amikor a lakosok háromkor kelnek, és napfelkeltekor már a földeken dolgoznak. Másik példa lehetne még a hartaiak jó néhány alkalommal emlegetett hazafisága, többek között bizalmatlansága a Volksbunddal szemben (84. p.), vagy amikor a világháború után a magyar kormány által elrendelt kitelepítések ellen a magyar hazafiságukkal érveltek (123–144. p.)

A szlovákiai magyarság sorsát a hartaiak sorsa abban keresztezi, hogy a magyarországi belső telepítések és a Délvidékről érkezők mellett diószegieket, nagyfödemesieket, nagymácsédiakat, gútoriakat, csölösztőieket, tejfalusiakat, garamlőkieteket és ágonyíriakat költöztettek be Hartára (140. p.) A könyv szerint a tősgyökeres német hartaiak és felvidékiek között valószínűleg a sorsközösség miatt kevesebb konfliktus alakult ki, mint az őslakosok és magyarországi betelepülők között.

Az igazán élvezetes munka nem tartózkodik a könnyedebb témáktól sem. A szegény hartaiakról írva egy kedves visszaemlékezést idéz, mikor az egyik család egész nap a tyúk fenekét leste, mikor pottyanja ki a tojást, hogy ezt élesztőre vagy cukorra cserélhessék (39. p.)

A könyv legnagyobb hiányosságai is tulajdonképpen Hartát és a helyi viszonyokat nem ismerő olvasó esetében felmerülő tájékoztatatlanságából adódnak. Nagyon jó szolgálatot tett volna egy térkép. A bevezetőben csak annyit tudunk meg, hogy Harta – a mai közigazgatás szerint – Bács-Kiskun megyében található, és hogy közel fekszik Soltvadkerthez. Pár oldallal később még megemlíti

Dunapatajt és Akasztót mint közeli településeket. Mivel a későbbiek folyamán az író több alkalommal említi a falu külterületét, nagyon hasznos lett volna, ha valamilyen helyrajzot is mellékel, akár saját maga által készítettet. Hasonló a helyzet a rövidítésekkel. Már az első oldalon hivatkozik egy OTKA-kutatásra, aminek jelentése később se derül ki. Az először a 48. oldalon emlegetett „C típusú elemi iskola” rejtélyét csak az 54. oldal 4. lábjegyzetében, majd ismételtelen az 58. oldalon fedi fel. A gyakran használt MNNE (Magyarországi Német Népművelődési Egylet) betűszó jelentését kétszer is megmagyarázza (46. és 54. p.), a dunai gőzhajózási társaságot (DDSG) csak körülírja – 44 oldal. Természetesen előfordultak olyan betűszók is, amelyeket nem kellett magyarázni, és erre nem is került sor (MOVE, SZEB, HNF), ellenben a 104. oldalon említett UKOSZ és FÉKOSZ betűszók értelmét sajnos nem tudjuk meg. Ugyanez érvényes még a 102. és 103. oldalon található táblázatokban említett pártok betűszóira; az MKP, FGKP, MSZDP és NPP rövidítéseket még máshol kiírja, illetve értelmüket ki lehet bogozni, de a „PDP” és „MFP” pártokét már nem. Ez mondható el néhány, a lábjegyzetben előforduló rövidítésre is (M.E. rendeletei). Végül a nem beavatottak számára a német szövegeknek sem kell érthetőnek lenniük: ilyen a 158. oldal 58. lábjegyzetében „egy Knodel” vagy a 166. oldal „Ortsgeschichtliche Sammlung”.

Szerkesztési szempontból esetleg az kifogásolható, hogy a szerző néha ismétli magát. Amit pedig szubjektíven hiányolunk az az, hogy a szerző többször megemlíti az SS-sorozásokat, de egy kivételtől eltekintve arról nem ír, mi lett az oda besorozott emberek sorsa.

Horbulák Zsolt

Sipos Szilvia (szerk.): Mikszáth Kálmán és kortársai. Regionalizmus a 19. század végén a közép-európai irodalmak kontextusában. Pozsony, Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, Hagyományok és Értékek Polgári Társulás, 2011, 192 p.

Mikszáth Kálmán napjainkban ismét divatos író lett. Mindig is olvasott volt, de az ezredfor-

duló környékén a szakma és talán az olvasók is felismerték írásainak időtálló voltát, mondanójának aktualitását. Műveit az irodalomtudomány újraolvassa, újraértelmezi, modern megközelítésmódokat és elméleteket alkalmazva interpretálja, és Mikszáth folyamatosan jól teljesít minden megmérettetésen. Elviseli a posztmodern olvasástechnikákat, interkulturális és multiperspektív jellemzői vannak, nézhetjük erről, lapozhatjuk arról, nem veszít üdeségből. És ha még ehhez hozzájárul valamilyen kerek évforduló, az ugyancsak fellendíti a téma kutatását.

A Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma Mikszáth halálának századik évfordulója alkalmából 2010 májusában nemzetközi tudományos konferenciát szervezett Pozsonyban. Ennek a konferenciának előadásait könyv alakban is megjelentette. A kötet tíz tanulmányt tartalmaz, valamennyit magyar és szlovák nyelven is, a szerzők többsége szlovákiai egyetemeken tanít, rajtuk kívül magyar, cseh és lengyel illetőségű akadémikusok írásai kaptak helyet a publikációban. A tanulmányokat Mikszáth személyén kívül a címben is feltüntetett regionalizmus köti össze, bár utóbbinak értelmezése az egyes tanulmányok szintjén meglehetősen tág, vagy inkább nem behatárolt, belefér minden Palóccországtól Theodor Storm irodalmi besorolásáig. Ezt a teret azonban fedezi a kötet címében szereplő „kortársai” kifejezés.

A tanulmánykötet bevezetőjét Praznovszky Mihály, a Mikszáth Kálmán Társaság örökös díszelnöke írta. Vázolja a legújabb Mikszáth-kutatás eredményeit, valamint méltatja a Múzeum tudatos szerepvállalását a mai Szlovákia területéről származó nagy magyar alkotók életművének kutatási folyamatában. A konferencia legfőbb előremutató eredményeképp Mikszáth európai kontextusban való olvasatát hangsúlyozza, amely összhangban van a Mikszáth-társaság azon törekvésével, hogy egyfajta mikszáthi Európa-parlamentet hozzon létre. (Az európai T. Ház talán stílszerűbb lett volna.) A tanulmányok meglehetősen eklektikusak és sokszínűek, tematikailag és színvonalukat illetően is. A Mikszáth-vonatkozás néhány esetben nincs szilárdan megalapozva, ami nem lenne baj, ha a szerző nem

akarná mindenáron beleilleszteni előadásába Mikszáthot. Ezekben az esetekben kissé nyakatekert Mikszáth-kötődések jönnek létre. Ezt a benyomást kelti Németh Zoltán *A regionális prózairodalom variánsai a magyar irodalomban c.* tanulmánya. A nagyon fontos bevezetés után, melyet a magyar irodalom és a kisebbségi irodalmak kapcsolatának témakörét tárgyalja, valamint a kortárs irodalom és Mikszáth kapcsolatát, elég hirtelen köt át a békéscsabai Bárka folyóirat három szerzőjének (Kiss Ottó, Grecsó Krisztián és Kiss László) munkásságára. Ami Mikszáthhoz kapcsolja őket, nem más, mint az „anekdotikus örökség és a regionális jelentésképzés együttes jelenléte” (20. p.) A tanulmány második felében az egyes írók anekdotaszerű szövegépítkezését mutatja be. Hasonló a helyzet Simona Kolmanová *A jó palócok és a šumavai horalok c.* tanulmányával is, melyben Karel Klostermann elbeszélői világát ismerteti. Az ő személyisége és munkássága az előadás alapján valóban rokon Mikszáthéval, de ennek kifejtésével Kolmanová adós maradt. Milan Žitný Theodor Storm kulturális és nemzeti hovatartozását tárgyalja. Rámutat a politikai diskurzus működésére Storm lánya által írt életrajzában, amely tagad mindenféle dán vonatkozást az író életében, hogy így megfeleljen az adott kor német elvárásainak.

Karol Wlachovskýről bizvást elmondható, hogy az interetnikus magyar–szlovák Mikszáth-kutatás egyik legmeghatározóbb alakja. Tanulmányában Mikszáth Palócországnak és palócainak fikcióját és valóságát veti össze, reflektálva ezzel a 20. századi irodalomtudomány egyik központi kérdését, a realitás leképeződésének művészi folyamatát. Wlachovský megállapítása, miszerint a palóc népcsoport identitásának megtartásában Mikszáth irodalmi sikere is nagy szerepet játszott, az irodalom társadalomformáló erejére is rámutat. A palóc témát Alabán Ferenc viszi tovább *Mikszáth Kálmán novelláinak palóc és szlovák kontextusai c.* tanulmányában. Bevezetőjében Mikszáth regionalizmusának forrásaként a tájat emeli ki. Kitér a szlovákok ábrázolására is Mikszáth műveiben, több irodalomtörténészt (köztük pl. Turczelt és Krčméryt) is idéz. A szlovákok irodalmi képét így jellemzi:

„Mikszáth műveinek szlovák alakjai, tót figurái a világtól elzárta élnek [...], sokszor hallgatólag, magányos szereplők, aki számára fontos az erkölcs megtartása, de egyoldalúságuk többször tehetetlenségbe fullad” (45. p.). Nem tér ki viszont arra, hogy Mikszáth szlovákságképe irodalmi kép, annak minden sajátosságával. Mikszáth nem valós képet fest a szlovákokról, hanem minden konkrét műben az adott kompozíció céljainak megfelelően szerepelteti őket. Alabán értekezése kaleidoszkópként, megjegyzések szintjén több kérdéskört érint: Mikszáth erkölcsiségét, stílusát, a szlovák és a tájnyelvi sárosi szlovák fordításokat és így tovább. Előnye, hogy az előadás érdekes és tele van gondolatokkal meg információkkal, hátránya viszont, hogy kicsit hektikus. A kevesebb és kidolgozottabb információ néha több mint a sok izgalmas.

Dusík Anikó a Mikszáth-recepció kérdéseivel foglalkozik tanulmányában. Releváns szerzők idézeteivel ismerteti a magyar és a szlovák Mikszáth-olvasatok koronkénti változásait, kiemelve a szlovákokról alkotott mikszáthi kép egyes értelmezéseit. Ennek illusztrálására a *Beszterce ostromából* hoz fel példákat, főleg a történet szlovák szálainak elmesélésével, terjedelmi okokból azok mélyebb összefüggéseinek kibontása nélkül. A tanulmány erőssége, hogy mind szlovák, mind magyar oldalról bemutatja Mikszáth befogadását; a magyar irodalomtörténet szempontjából is nagyon izgalmas látni, miként olvasták, olvassák a szlovákok Mikszáthot, mit tartanak benne értékesnek és mit vetnek el, mit értelmeznek negatívként. Hasonló összevetések elősegíthetik, hogy ne csak magyar perspektíván keresztül olvassuk Mikszáthot. Gizińska Csilla Mikszáth lengyelségképét elemzi imagológiai (a nemzetképek irodalmi vizsgálata) módszerek segítségével is. Ismerteti a lengyelekhez kötődő irodalmi és társadalmi sztereotípiákat, azok lehetséges történelmi és irodalmi eredetével. Mikszáth műveiben a lengyel motívumokat és lengyel nevű szereplőket vizsgálja. Megállapítja, hogy Mikszáth lengyelképe dinamikus, a valós szereplők az író későbbi műveiben metaforizálódnak, és „a lengyelségen keresztül a magyarok elé állít görbe tükröt” (125. p.). Peter Káša tanulmánya a Sáros vár-

megyei valóság leképeződését vizsgálja Mikszáth *Gavallérok* c. művében. Írása első felében ismerteti Sáros kulturális és nyelvi helyzetét elsősorban kortársak feljegyzései és történeti művek alapján. A második részben elemzi a *Gavallérok* at a fabula, a narrátor, a szereplők és a nyelv stratégiái alapján. Felhívja a figyelmet Mikszáth sajátos irodalmi valóságalkotására, amelynek eredményeképp fiktív világokat hozott létre (a fiktív világok elmélete pedig egyike az aktuális irodalmi irányzatoknak, és Mikszáth időállásának újabb bizonyítéka).

Dana Hučková Mikszáth műveinek szlovák tematikai megfelelőit vizsgálta meg. A tanulmány jó példája a helyesen értelmezett és alkalmazott összehasonlító irodalomtudománynak. Mikszáth műveivel Ladislav Nádaš-Jégé és Janko Jesenský írásait rokonítja. A hasonló vonásokra a tematika, stilisztika és kompozíció szintjén több mű rövid elemzésével mutat rá. Így szerepel például a nemesség hanyatlásának témája, mely a szlovák irodalomban is gyakori, az élőbeszéd jelleg, az írónia és a néhány esetben jelentkező rejtett szimpátia más nemzetiségű szereplők felé. Az összehasonlítás nem erőltetett, nem mesterségesen megteremtett és nem is szájbarágó. A komparatiztika másik példája Elžbieta Sawerdo tanulmánya, amelyben Mikszáth és Prus nemességképét hasonlítja össze *A Noszty fiú esete Tóth Marival* és *A bábu* c. regények alapján. Az összevetést elsősorban a fabula és a szereplők szintjén hajtja végre. Deskriptív módon foglalja össze a hasonló vonásokat, ezáltal nagyrészt elmeséli *A Noszty fiú... és A bábu* történetét is. Mivel Prus regényét talán kevesebben olvasták, a tartalom nagy vonalakban való elmesélésének megvan a szerepe, hogy megértsük a hasonlóságokat és különbözőségeket. És nyilvánvalóvá válik a két író koncepciójának leglényegesebb eltérése is: Mikszáth egyik szereplőjét sem ábrázolja végletesen egypólusúnak; Nosztyt, „*annak ellenére, hogy léha és parazita, Mikszáth mégis némi rokonszennvel mutatta be*”, míg

Prus a negatív hősöket „*érezhető ellenszennvel ábrázolta*”. (146. p.)

Összefoglalva a kötetet, elmondható, hogy helyénvaló és nagyon fontos a szlovákiai intézmények szerepvállalása is a Mikszáth-kutatásban, mert azt olyan nézőpontokkal tudják gazdagítani, amelyek fölött a magyarországi olvasat könnyen elsiklik. A régi irodalomra vonatkozó kritériumok szerint, amelyek alapján a középkori, humanista vagy reneszánsz szerzőket valamelyik nemzeti irodalom reprezentánusaként definiálják, Mikszáth Kálmán tartozhatna akár a szlovák irodalomhoz is – boldog Mór pécsi püspökkel, Bél Mátyással és Beniczky Péterrel együtt. Hiszen a mai Szlovákia területén született, művei tanúsága alapján értett és beszélt szlovákul, írásaiban gyakran foglalkozott szülőföldje lakóival és vidékeivel, csak éppen nem latinul, hanem magyarul tette ezt, és nem a középkorban, hanem a 19. század második felében élt. Mikszáth persze magyar író, annak vallotta magát, és ezt többször ki is fejezte. De ő volt a nagy palóc is, és talán soha senki – a szlovák alkotók közül sem – nem foglalkozott a szlováksággal olyan sokat, olyan szeretettel és olyan sokszíniően, mint ő, és nem alkotott róla mélyebb és rokonszenvesebb képet. Mikszáthot sehol nem olvasnak úgy, mint Szlovákiában. Itt Mikszáth kétnyelvű világa, bár megfordult erőviszonyokkal, de mindennapi realitás. Az itteni magyarok fordítás nélkül is értik a „tót atyafiak” nyelvét úgy, ahogy az író is értette. Ezért ismételtelen kiemelném, mennyire fontos, hogy – nemcsak a regionalizmus jegyében, de – itt, Szlovákiában is legyen kutatói tér szentelve Mikszáthnak. És ezért is nagyon értékes a Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma ilyen célú tevékenysége, nemkülönben ez a kötet is. Mert a maga nemében pótolhatatlan és sehol máshol nem készülhetett volna el. Mert Mikszáth világához a mi olvasói kompetenciánk áll a legközelebb.

Fülöp Márta